

Χριστιανικῆς θρησκείας, θέλει τελευταῖον καταστήσειν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀδελφοὺς καὶ τέκνα ἐνὸς μεγάλου Πατρὸς.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ.

‘Αἱ ἐλπίδες σου,’ λέγει ὁ Ὁράτιος, ‘ἀς ἦναι ἀνάλογοι μὲ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου· αἱ ὥραι φεύγουν, ἐνῷ συνομιλοῦμεν· ἀπόλαυε τὸ παρὸν, καὶ μὴ πίστευε πολὺ εἰς τὸ μέλλον.’

Ἀξιοπερίεργον εἶναι, πόσον ἀντιφάσκομεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς ζωῆς μας. Ἀνυπόμμεθα μὲν διὰ τὸ βραχὺ τοῦ βίου ἐν γένει, εὐχόμεθα ὅμως τὴν τελείωσιν ἐκάστης περιόδου αὐτοῦ. Ὁ ἀνήλικος ποθεῖ ἀνυπομόνως νὰ φθάσῃ εἰς ἡλικίαν· φθάσας εἰς ἡλικίαν, ν’ ἀποκτήσῃ πλοῦτη· ἀποκτήσας πλοῦτη, ν’ ἀξιώθῃ τιμῶν· καὶ ἀξιωθείς τιμῶν, ν’ ἀποσυρθῇ εἰς τὰ ἴδια. Τοιοῦτοτρόπως, ἂν καὶ τὸ ὅλον τοῦ βίου ὁμολογῇται παρὰ πάντων βραχὺ, αἱ διάφοροι ὅμως αὐτοῦ διαιρέσεις μᾶς φαίνονται μακραὶ καὶ ἀηδεῖς. Τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐν γένει ἐπιθυμοῦμεν νὰ μακρύνωμεν, τὰ συγκροτοῦντα ὅμως αὐτὴν μέρη ἠθέλαμεν μετὰ χαρᾶς συστείλειν. Ὁ τοκιστὴς ἠθέλεν ὑπερευχαριστηθῇ, ἂν ἠφανίζετο ὅλος ὁ μεταξὺ τῆς παρουσίας στιγμῆς καὶ τῆς προθεσμίας χρόνος· ὁ πολιτικὸς ἠθέλεν ἄλυτως χάσειν τρεῖς ἑνιαυτοὺς τῆς ζωῆς του, ἂν ἠδύνατο νὰ διατάξῃ τὰ πράγματα, ὡς φαντάζεται ὅτι θέλουν εἶσθαι μετὰ τοσούτου χρόνου παρέλευσιν· καὶ ὁ ἐραστὴς ἠθέλεν ἀφαιρέσειν μετὰ χαρᾶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ ὅλας τὰς πρὸ τῆς ποθουμένης συνελύσεως στιγμάς. Οὕτω, μολοντί ὁ καιρὸς μας τρέχει γρηγορότατα, ἐπιθυμοῦμεν ὅμως εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τοῦ βίου νὰ ἔτρεχεν ἔτι πλεόν ἐγρήγορα. Τῆς ἡμέρας βαρυνόμεθα ὥρας πολλὰς, καὶ εὐχόμεθα τὴν παρέλευσιν χρόνων ὁλοκλήρων· διαβαίνομεν τὴν ζωὴν ὡς χώραν πλήρη ἀγρίων καὶ ἀνύδρων ἐρημιῶν, ὑπὲρ τὰς ὁποίας ἠθέλαμεν ἀσμένως πετάσειν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς ὅσα ἐδῶ κ’ ἐκεῖ μᾶς παριστάνει ἡ φαντασία τερπνὰ καὶ καρποφόρα νησίδρια.

Ἐὰν διαιρέσωμεν τὸν ἀνθρώπινον βίον εἰς εἴκοσι μέρη, θελομεν εὐρεῖν ὅτι πολλῶν ἀνθρώπων τὰ δεκαεννέα τελάχιστον δὲν εἶναι ἄλλο τι παρ’ ἀνοίγματα καὶ χάσματα, κενὰ ἐξίσου ἀπὸ ἡδονῆν καὶ ἐργασίαν. Εἰς τοῦτον ὅμως τὸν ὑπολογισμὸν περικλείω τὴν ζωὴν ἐκείνων μόνον, ὅσους δὲν ἀναγκάζουν αἱ περιστάσεις νὰ καταγίνωνται πάντοτε εἰς ἔρχον τι. Εἰς τοὺς τοιοῦτους ἐλπίζω ὅτι θέλω κάμειν δούλευσιν εὐπρόσδεκτον, ἐὰν τοὺς δεῖξω μεθόδους τινὰς ἐνασχολήσεως.

Καὶ πρῶτον μὲν λέγω, ὅτι ἡ ἀσκησις τῆς ἀρετῆς ἐμπορεῖ νὰ δώσῃ ἀρκετὸν ἐνασχόλημα εἰς τὸν φιλοπονῶτατον. Πόσας ὥρας καθημέραν δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ ἐξοδεύῃ, συμβουλευὼν τοὺς ἀμαθεῖς, παρηγορῶν τοὺς τεθλιμμένους, καὶ βοηθῶν τὴν ἐνδεῆ; Πόσakis ἔχομεν εὐκαιρίαν νὰ καταπραῦνωμεν τὴν ἀγριότητα τινὸς πατρίδας, νὰ δικαιολογήσωμεν τὸν ἀναιτίως κατηγορούμενον, νὰ μαλακύνωμεν τὸν φθονερὸν, νὰ καθυσυχάσωμεν τὸν ὀργισμένον, νὰ διορθώσωμεν τὸν προκατελιμμένον, νὰ φωτίσωμεν τὸν δεισιδαίμονα! Τούτων δὲ λογικωτέρας ἢ τερπνοτέρας ἐνασχολήσεις ποῦ δύναται τις νὰ εὕρῃ;

Υπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος ἀρετῆς, ἐπιτήδειον νὰ μᾶς ἐνασχολῇ εἰς τὰς μοναχικὰς ἡμῶν ὥρας· ἐννοῶ τὴν σχέσιν καὶ συγκοινωνίαν, τὴν ὁποίαν πᾶν λογικὸν πλάσμα χρεωστὲι νὰ διατηρῇ μετὰ τὸν μέγαν αὐτοῦ Δημιουργόν. Ὅποιος συνειδήσῃ νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀδιάλειπτον παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ἔχει πάντοτε ἰλαρὰν τὴν διάθεσιν, καὶ χαίρει συλλογιζόμενος, ὅτι εὐρίσκεται μετὰ τοῦ ἀκριβοτέρου καὶ καλητέρου φίλου του. Τὸν καιρὸν ὁ τοιοῦτος ποτὲ δὲν βαρύνεται· ὁ τοιοῦτος ἀδύνατον νὰ πάσχῃ ἀπὸ μοναξίαν. Οἱ λογισμοὶ καὶ τὰ πάθη αὐτοῦ εἶναι τότε πλεόν ἐνεργὰ, ὁπότε τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἶναι διόλου ἀεργῇ. Μόλις ἐκβαίνει ἀπὸ τὸν κόσμον, καὶ ἡ καρδιά του καίεται ἀπὸ εὐλάβειαν, φουσκώνει ἀπὸ ἐλπίδα, καὶ θριαμβεῖ, συναισθανομένη ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιον ἐκείνου, ὅστις πανταχὲ τὴν περιτριγυρίζει· ἡ ἐξ ἐναντίας ἐκχέει τὰς λύπας καὶ τοὺς φόβους τῆς εἰς τὸν μέγαν Συντηρητὴν τοῦ παντός.

Ἐθεώρησα ἐνταῦθα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἦναι τις ἐνάρετος μόνον διὰ νὰ ἔχῃ τι νὰ κάμῃ· ἀλλ’ ἐὰν στοχασθῶμεν περαιτέρω, ὅτι τῆς ἀρετῆς ἡ ἀσκησις ὄχι μόνον μᾶς διασκεδάζει κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ ἐπενεργεῖ εἰς τὰ μέρη τῆς ὑπάρξεώς μας τὰ μετὰ θάνατον, καὶ ὅτι ἡ αἰδῖος ἡμῶν ζωὴ μέλλει νὰ λάβῃ τὸ χρώμα τῆς ἀπὸ τὰς ὥρας ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐνασχολοῦμεν εἰς ἀρετὴν ἢ εἰς κακίαν,—ἡ δύναμις τῆς ἐπιχειρήματος ὑπὲρ τῆς μεθόδου ταύτης τοῦ ἀναλίσκειν τὸν καιρὸν διπλασιάζεται.

Τί ἠθέλαμεν στοχασθῇν περὶ ἀνθρώπων, ὅστις, μὴν ἔχων παρὰ ὀλίγα χρίματα, ἠθέλεν ἀφήσειν τὰ δεκαεννέα μέρη αὐτῶν νὰ κάθῃται ἀχρηστὰ, καὶ ἐνασχολεῖν ἴσως τὸ εἰκοστὸν πρὸς ἀφανισμόν ἢ ζημίαν ἑαυτοῦ; Ἐπειδὴ ὅμως ὁ νοῦς δὲν ἐμπορεῖ νὰ καταγίνεται πάντοτε εἰς ὑψηλὰς σκέψεις, ἀνάγκη νὰ τοῦ εὕρωμεν ἐνασχολήσεις τινὰς, πρὸς ἅνεσιν ἀρμοδίας.

Προβάλλω λοιπὸν, ὡς δευτέραν μέθοδον ἐνα-

σχολήσεως, ὠφελίμους καὶ ἀθώας διατριβάς. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ κρίνω ἀνάξιον λογικῶν πλασμάτων νὰ ἐνασχολῶνται ὅλως διόλου εἰς τοιαύτας διατριβάς, ὁποῖαι εἶναι μόνον ἀθῶαι, μηδὲν ἄλλο συστατικὸν ἔχουσαι παρὰ τὸ ὅτι δὲν βλάπτουν. Καὶ τὸ ὀλίγον ὅμως τοῦτο ἀμφιβάλλω ἂν ἐμπορῇ νὰ τὸ καν-χρηθῇ κἀνὲν ἀπὸ τὰ πολυάριθμα εἶδη τυχερῶν παιγνιδίων· ἀλλὰ βέβαια πῶς νὰ μὴν ὑπερβαυμάξῃ τις, βλέπων ἀνθρώπους νουνεχεῖς νὰ ἐξοδεύωσι δεκάδας ὥρων κατὰ συνέχειαν εἰς τὸ νὰ ῥίπτωσι καὶ νὰ πιάνωσι χαρτιά, χωρὶς ἄλλην συνομιλίαν παρὰ τὴν συνισταμένην ἐξ ὀλίγων παικτικῶν φράσεων, καὶ χωρὶς ἄλλας ιδέας παρὰ τὰς περὶ μαύρων καὶ ἐρυθρῶν κηλίδων, διαφοροτρόπως σχηματισμένων! Ἐμπορεῖ τις νὰ μὴ γελᾷ, ὅταν οἱ τοιοῦτοι παραπονῶνται περὶ τῆς βραχύτητος τοῦ βίου;

Τὴν πλέον εὐχάριστον ἔνεσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα παρέχει ἡ συνομιλία φίλου καλῶς διαλεγμένου. Τῶνόντι δὲν ὑπάρχει βιωτικὸν ἀγαθόν, ποσῶς ἄξιον νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ἀπολαυσιν συνετοῦ καὶ ἐναρέτου φίλου. Ἐλαφρύνει καὶ ἀναπαύει τὴν καρδίαν, καθαρίζει καὶ βελτιώνει τὸν νοῦν, γεννᾷ διαλογισμοὺς καὶ γνώσεις, ἐμψυχώνει τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς καλὰς ἀποφάσεις, καταπραΰνει τὰ πάθη, καὶ ἐνασχολεῖ τὰς περισσοτέρας κενὰς ὥρας τῆς ζωῆς. Παρὰ τὴν στενὴν δὲ ταύτην σχέσιν μὲ ἰδιαιτέρον τι ὑποκείμενον, καλὸν εἶναι νὰ ζητῶμεν καὶ γενικωτέραν συναναστροφὴν μὲ τοὺς ἀξίους νὰ μᾶς ἡδύνωσι καὶ ὠφελῶσι.

Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι χρήσιμοι διασκεδάσεις, τῶν ὁποίων ἡ αὐξησις εἶναι ἐπιθυμητὴ, ὥστε νὰ ἔχωμεν πάντοτε τι, εἰς τὸ ὅποιον νὰ καταφεύγωμεν, διὰ νὰ μὴ μένῃ ἀργὸν τὸ πνεῦμα, καὶ ἀκόλουθως ὑποκείμενον νὰ κυριευθῇ ἀπὸ τὸ προστυχὸν πάθος.

Ὁ ἔχων κλίσιν εἰς τὴν μουσικὴν, ζωγραφικὴν, ἢ ἀρχιτεκτονικὴν, παραβαλλόμενος πρὸς τοὺς μὴ νοστιμευομένους τὰς τέχνας ταύτας, φαίνεται ὡς ἄνθρωπος μὲ μίαν ἄλλην αἴσθησιν. Καὶ ἡ ἀγάπη δὲ τῆς γεωργικῆς, ἢ σπουδῇ περὶ τὴν καλλιέργειαν ἀγρῶν καὶ κήπων, φυτῶν καὶ ἀνθέων, ὅχι μόνον τὰ μέγιστα διασκεδάσει, ἀλλὰ καὶ πολυτρόπως ὠφελεῖ τὸν πλούσιον τῆς ἐξοχῆς κάτοικον.

Ἀπ' ὅλας ὅμως τὰς διατριβάς καταλληλοτέρα εἶναι ἡ ἀνάγνωσις ὠφελίμων καὶ ψυχαγωγικῶν συγγραμμάτων. Ταύτην ἀναφέρω μόνον κατὰ τὸ παρὸν ὡς τρίτην μέθοδον ἐνασχολήσεως· θέλω δὲ πραγματευθῆναι εἰς πλάτος περὶ αὐτῆς εἰς τὸν προσεχῆ ἀριθμὸν.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ.

ἘΠΙΣΤΟΛὴ ἰ'.

Συγίχισμα περὶ παιδαρχίας.

ΚΑΘΩΣ εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἐθνῶν, οὕτω καὶ εἰς τὰ σχολεῖα, πρῶτος καὶ κύριος σκοπὸς τῆς παιδαρχίας πρέπει νὰ ᾔηται ἡ ἐμπόδισις τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ὅχι ἡ τιμώρησις τῶν πραχθέντων. Ἐνταῦθα προσφέρω τρεῖς συμβουλὰς.—

Α'. Ἀποφεύγετε, ὅσον τὸ δυνατόν, τὰ μερικὰ μέτρα, καὶ προτιμᾶτε τὰ γενικά. Βλέπετε σφάλμα εἰς τινὰ μαθητὴν; στοχασθῆτε μήπως καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ τοῦ σχολείου πταίωσιν ὁμοίως. Ἐὰν ᾔηται τοῦτο πιθανόν, τότε βέβαια ὀλίγον θέλετε κατορθώσκειν, ἐὰν προσπαθήσετε νὰ διορθώσετε ἐν μόνον ἄτομον· καὶ ἡ διορθώσις δ' αὐτοῦ θέλει εἶσθαι δυσκολωτέρα, ἐπειδὴ μένει τὸ κακὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων, καὶ ἐνταυτῷ πλέον δυσάρεστος, διότι ἐγγίξεται ὁ μαθητὴς προσωπικῶς. Διὰ νὰ σαφηνίσω τὴν παρατήρησιν ταύτην καλῆτερα, λαμβάνω ἐν παράδειγμα.

Μαθητὴς τις εἰς ὁμιλίαν μεταχειρίζεται λέξεις βλασφημίας καὶ αἰσχροῦς. Κατὰ περίστασιν ὁ διδάσκαλος τοῦ περὶ τῶν πλησίον, τὰς ἀκούει. Τί κάμνει; τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸν προσκαλεῖ ἐμπροσθεν τοῦ σχολείου, καὶ τὸν παιδεύει αὐστηρῶς· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τί εἶναι; πιθανὸν ὅχι ἄλλο, εἰμὴ ὅτι καὶ ἐκεῖνος καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν εἶναι συνειθισμένοι εἰς βλασφημίαν καὶ αἰσχρολογίαν, ἀποφασίζουσιν νὰ προσέχωσιν, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ τοὺς ἀκούῃ ὁ διδάσκαλος.

Ὁ σοφὸς διδάσκαλος ὅμως, ὅστις θεωρεῖ γενικώτερα τὸ χρέος τοῦ ὡς πρὸς τὴν ἡθικὴν πρόοδον ὅλων τῶν μαθητῶν του, ἤθελε πράξειν πολλὰ διαφορετικά. Ἦθελε στοχασθῆναι καθ' ἑαυτόν.—Ἐχουν καὶ ἄλλοι μαθηταὶ τὴν κακὴν ταύτην συνήθειαν; ὀλίγον λοιπὸν θέλω τοὺς ὠφελήσκειν, ἂν παιδεύσω μόνον τὸν ἕνα. Πρέπει νὰ ἐφεύρω τρόπον νὰ φθάσω εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ ὅλου, καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ τὸ διορθώσω.

Συνέβη μία τοιαύτη περίστασις, τὴν ὁποίαν θέλω ἀναφέρειν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὁ σοφὸς καὶ φιλόανθρωπος διδάσκαλος ἐπέτυχεν κάλλιστα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Εἰς τὸν μαθητὴν δὲν εἶπε τίποτε. Μάλιστα δὲν ἤξευρεν αὐτὸς, ὅτι τὸν ἤκουσεν ὁ διδάσκαλος. Ἐπρόσμενε δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, διὰ νὰ λησμονήσωσιν οἱ παῖδες τὴν ὁμιλίαν των. Τότε ἔλαβεν εὐκαιρίαν μίαν ἡμέραν, ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὰ μαθήματά των, νὰ εἴπῃ, ὅτι κατὰ εἶχε νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ πρὶν σχολάσωσιν. Αἱ περιστάσεις αὗται, τὰς ὁποίας ἐκλεξεν, ἦσαν ἀρκεταὶ νὰ